

Täysistunto

Tiistai 8.1.2019 klo 14.00—18.02

8. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ihmisen elimien, kudoksien ja solujen lääketieteellisestä käytöstä annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 54/2018 vp

Lakialoite LA 45/2016 vp

Valiokunnan mietintö StVM 27/2018 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 8. asia. Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintö StVM 27/2018 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä.

Keskustelu

17.02 **Sari Tanus kd:** Arvoisa herra puhemies! Tämä hetki on yksi tämän hallituskauden ja oman ensimmäisen kansanedustajakauteni mieluisimpia hetkiä, nimittäin kudoslain muutos on ollut odotettu muutos jo vuosien, vuosien ja vuosien ajan.

Tässä on kyse siitä, että henkilölle, potilaalle, joka tarvitsisi kroonisen munuaisen vajaatoiminnan vuoksi parhaan hoidon eli tarvitsisi munuaissiirännäisen ja mielellään elävältä luovuttajalta, se mahdollistetaan tämän lakimuutoksen myötä. Suomessahan tähän asti, toisin kuin muissa Pohjoismaissa ja Euroopassa, on ollut rajoite, että elävä henkilö voi luovuttaa munuaisensa toisen henkilön hyväksi vain, jos hän on lähisukulainen tai asuu samassa osoitteessa.

Tein vuonna 2016 tästä lakialoitteen ja haluaisinkin tässä vaiheessa kiittää kaikkia niitä 116:ta kansanedustajaa, jotka allekirjoittivat aloitteen kudoslain muutoksesta. Sen jälkeen tänä kahden ja puolen vuoden aikana on tehty paljon työtä. Eduskunnassa toimii munuais-, maksa- ja elinsiirtopotilaiden tukiryhmä, joka kokoaa paljon asiantuntijoita, toimivia elinsiirtolääkäreitä, edustajia potilasjärjestöistä ympäri Suomea, ja siellä ja sen ryhmän puitteissa on myös tehty paljon työtä, pyritty saamaan lakimuutos jo paljon aikaisemmin voimaan. On oltu yhteydessä ministeriöön, ja sen jälkeen kun saatiin nämä 116 allekirjoitusta, niin se tietysti tarkoitti sitä, että esitys etenee, mutta niin kuin kaikki tiedämme, kaikki kädet myös ministeriössä ovat olleet sosiaali- ja terveys- eli sote-uudistuksen rajoittamina tai kiinni niissä asioissa, ja näyttikin hyvin pitkälti siltä, että tämä lakiesitys uppoaa soten jalkoihin.

Kansainvälisesti ja median puolelta toimivat lääkärit ovat myös yrittäneet vauhdittaa lakiesityksen voimaantuloa, ja vihdoinkin viimein tämän vuoden alkupuolella hallitus toikin tämän esityksensä, ja se piti käsitellä kiireisenä sillä tavalla, että esityksen piti olla voimassa jo 1.8. Niin kuin tiedämme, sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnassa me olemme olleet työllistet-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 137/2018 vp

tyinä sote-mietintöjen vuoksi, ja sen takia asia viivästyi ja viivästyi, mutta onneksi se on nyt vihdoinkin meidän käsissämme.

Suomessahan odottaa tälläkin hetkellä noin 450 ihmistä pääsyä munuaisensiirtoon. Viime vuonna uuden munuaisen sai 240 ihmistä, ja vuosittain noin 250 ihmistä, molemmin puolin sitä lukua, on saanut munuaisen. Mutta siirrettävistä elimistä on jatkuva pula, ja kaiken lisäksi tilastot kertovat, että siirtojen tarve kasvaa, sillä dialyysipotilaiden määrä lisääntyy ja odotusajat siirtoon ovat jo nyt selvästi pidentyneet. Elävältä luovuttajalta tehtyjen munuaisensiirtojen määrän lisääminen on tehokkain tapa lisätä munuaissiirtojen määrää.

Se, mikä on merkittävää, on, että Suomessa eläviltä luovuttajilta tehtyjen munuaissiirtojen määrä on ollut selkeästi Pohjoismaiden pienin. Siinä missä esimerkiksi Islannissa 100 prosenttia munuaisensiirroista tehdään eläviltä luovuttajilta, Tanskassakin 41 prosenttia, Ruotsissa 32 prosenttia ja Norjassakin 20 prosenttia munuaisensiirroista tehdään eläviltä luovuttajilta, Suomessa vastaava prosentti on ollut vain 8. Meillä on tärkeä tietolähde, munuaisrekisteri, joka kirjaa ylös näitä tapahtumia, ja sieltä tämä karu tieto on löydettävissä.

Elinsiirto elävältä luovuttajalta on paras hoitokeino. Munuaissiirtoa tarvitseva saa elävältä luovuttajalta tutkitusti terveen munuaisen, ja leikkaus voidaan tehdä ennalta suunniteltuna ajankohtana. Silloin vältetään pitkältä ja epävarmalta odotusajalta, siirre alkaa toimia yleensä välittömästi, ja sen ennuste on parempi.

Elinsiirto elävältä luovuttajalta on paitsi paras hoitokeino myös yhteiskunnan varoja merkittävästi säästävä hoitomuoto. Esimerkiksi munuaissiirrot ovat säästäneet yhteiskunnan varoja jo yli miljardi euroa dialyysikustannuksiin verrattuna.

Suomessahan on tehty elinsiirtoja kaiken kaikkiaan yli 10 000 kappaletta. Ne alkoivat munuaisensiirroista vuonna 1964, ja pisimpään elävältä luovuttajalta saatu munuaisten on toiminut jo 49 vuotta. Tämän yhden potilaan osalta säästöjä yhteiskunnalle on tullut lähes 2 miljoonaa euroa. Vuoden jälkeenhän siirännäismunuaisen saaneen potilaan hoito on 40 000 euroa edullisempi, eli munuaisensiirto säästää 40 000 euroa vuodessa verrattuna dialyysihoidoihin.

Lakimuutos mahdollistaa myös pohjoismaisen yhteistyön elävien luovuttajien osalta ja tarjoaa enemmän mahdollisuuksia myös sellaisille potilaille, joille on vaikea löytää sopivaa siirrettä muulla keinoin. Nyt yhä useammalle voidaan myös tehdä munuaisensiirto jo ennen dialyysihoidon aloitusta.

Tämä lakialoite, johon 116 kansanedustajaa antoi tukensa ja allekirjoituksensa, sisältyy hallitukseen nyt tuotuun esitykseen. Mutta sen lisäksi hallitus on kirjannut esitykseen myös joitakin luovuttajalle tehtäviä tutkimuksia tai niihin liittyviä perusselvityksiä ja säädöksiä, ja lisäksi elinluovutusrekisteriin tehdään joitakin tarkennuksia.

Sen lisäksi, että sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen mietintö oli yksimielinen, sinne ehdotetaan yhtä lausumaa. Tämä lausuma koskee nimenomaan sitä, että tarvittaisiin kuitenkin kokonaisuudistus, nimenomaan ihmisen elimien, kudoksien ja solujen lääketieteellisestä käytöstä annetun lain kokonaisuudistus. Tässä nimenomaan alalla toimivat asiantuntijat, erikoislääkärit, [Puhemies koputtaa] ovat painottaneet sitä, että olisi tärkeää erottaa elinluovutuksia ja elinsiirtoja koskevat säädökset ja lainsäädäntö kudoksia ja soluja koskevasta lainsäädännöstä.

Tämä tässä vaiheessa, mutta suuret kiitokset kaikille lakialoitetta kannattaneille, iso kiitos toimijoille, jotka toimivat munuaissiirtojen parissa, asiantuntijoille ja erikoislääkäreille.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 137/2018 vp

le, iso kiitos potilasjärjestöille ja ennen muuta tietysti kaikille heille, [Puhemies koputtaa] jotka ovat luovuttaneet ja haluavat luovuttaa munuaisensa toisten käyttöön.

17.10 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Olin itsekin allekirjoittamassa aikoinaan edustaja Tanuksen lakialoitetta tästä asiasta ja haluankin lämpimästi kiittää kaikkia niitä tahoja, jotka ovat myötävaikuttaneet tämän lain eteenpäinviemiseen. Olen todella iloinen, että olemme nyt tässä vaiheessa.

Tämä laki tulee helpottamaan monen munuaissiirtoa odottavan henkilön tilannetta, kun luovuttaja voi jatkossa olla muukin kuin sukulainen tai lähiomainen, jos he siis eivät sovelu luovuttajiksi. Tunnen henkilökohtaisesti tällä hetkellä kaksi munuaissiirtoa odottavaa henkilöä, ja tämä laki tuo toivoa heidän elämäntilanteeseensa. Tämän lakimuutoksen myötä arvioidaan luovutusten lisääntyvän noin 30:llä vuodessa. Se on näille uuden munuaisen saaville suuri asia. Se muuttaa heidän elämänsä kokonaan. Tälläkin hetkellä jonossa on yli 400 potilasta, ja osa heistä ei koskaan ennätä saamaan uutta munuaista.

Arvoisa puhemies! Koska lääketieteen kehittyessä elinten luovuttamiseen liittyy myös paljon uusia ja uudenlaisia eettisiä kysymyksiä — muun muassa sen varmistaminen, että luovuttajat toimivat vapaaehtoisesti ja vailla minkäänlaista painostusta — on myös valio-kunnan mietinnössä oleva lausumaehdotus ihmisten elimien, kudosten ja solujen lääketieteellisestä käytöstä annetun lain kokonaisuudistuksen käynnistämisestä erittäin kannatettava.

Ihan lopuksi, arvoisa puhemies: Suomen tulee toimia maailmanlaajuisesti aktiivisesti sen suhteen, että saadaan epäinhimillinen ja epäeettinen elinkauppa loppumaan. Elinten luovutukseen ei saa liittyä missään tapauksessa taloudellisen edun hankkimista tai tarjoamista.

17.12 Satu Hassi vihr: Arvoisa puhemies! Joitakin vuosia sitten, kun Euroopan parlamentti käsitteli EU-direktiiviä elinten luovutuksesta, olin ryhmäni neuvottelija ja siinä jouduin tosiaan tutustumaan elinsiirtoasian synkempäänkin puoleen, josta edustaja Mäkisalo-Ropponen mainitsi.

Tämä hallituksen esitys on varmasti perusteltu, ja uskon, että me voimme Suomessa luottaa siihen, että suomalaisissa sairaaloissa tapahtuvissa elinsiirroissa ei ole sitä riskiä, että siirtoelin on hankittu kyseenalaisella tavalla. Tämän lainuudistuksen myönteisyys liittyykin nimenomaan siihen, että pystytään varmistamaan luovutuksen vapaaehtoisuus.

Kansainvälisesti tilanne on synkempi:

Jo ainakin koko 2000-luvun, ehkä jo 1990-luvun puolella, on ollut uutisia siitä, että köyhiä ihmisiä eri maissa on painostettu myymään munuaisiaan, mikä on tietysti näille elinten myyjille vain hetkellinen helpotus heidän köyhyyteensä. Tämä on julmaa, ja lisäksi se on myöskin näiden elinten vastaanottajien kannalta huono asia, koska tällä tavoin hankitut siirtoelimet eivät välttämättä ole turvallisia. Ei ole aukotonta tapaa taata, että sillä luovuttajalla ei ole esimerkiksi joitain tauteja, jotka sitten tällaisen elinsiirron kautta siirtyisivät vastaanottajaan.

Mutta kaikkein karmein todellisuus, joka tähän elinsiirtoasiaan kansainvälisesti liittyy, on se, että ihmisiä jopa tapetaan siirtoelinten vuoksi. Aika hiljattain, viime joulukuussa, tällainen kansainvälinen riippumaton tribunaali, jota johti Sir Geoffrey Nice, joka on aikaisemmin johtanut Jugoslavian kansainvälisessä tuomioistuimessa Slobodan Miloševićin syyteeseenpanoa, sai valmiiksi selvityksen syytöksistä, jotka koskevat sitä, että Kiinassa

Pöytäkirjan asiakohta PTK 137/2018 vp

ryöstetään mielipidevangeilta elimiä, ja tämä tribunaali totesi, että näyttöä on, että tätä todella tapahtuu.

Toivon, että sen lisäksi, että me täällä Suomessa varmistamme sen, että elinsiirrot ovat turvallisia sekä luovuttajalle että vastaanottajalle, [Puhemies koputtaa] ryhdymme toimiin myöskin siirtoelimiin liittyvän rikollisuuden ja julmuuden kitkemiseksi maailmasta.

17.16 Sari Tanus kd: Arvoisa herra puhemies! Edustajat Hassi ja Mäkisalo-Ropponenkin toivat jo tuossa edeltävästi tärkeän näkökulman tästä kansainvälisestä karmeudesta, tästä rikollisesta toiminnasta elinsiirtojen suhteen, ja olen aivan samaa mieltä, ja olen puhunut myös siitä, että kansainvälisesti meidän tulisi toimia edistääksemme sitä, että tällainen rikollinen toiminta saadaan vähenemään tai loppumaan, koska se ei ole elimen saajalle eikä sen luovuttajalle millään muotoa hyväksi.

Ensimmäisen puheenvuoroni jatkoksi halusinkin pyytää vielä puheenvuoron nimenomaan alleviivatakseni, että munuaisen luovutuksen tulee aina perustua vain ja ainoastaan vapaaehtoisuuteen, vain ja ainoastaan vapaaehtoisuuteen, eikä siihen saa liittyä minkäänlaista painostusta, ei minkäänlaista painostusta, eikä minkäänlaista taloudellisen edun tavoittelua. Tämä on myös vahvasti kirjoitettu tähän meidän lakiimme, ja tästä on käyty keskustelua myös elinsiirtotoimijoiden, niin lääkäreiden, asiantuntijoiden kuin potilasjärjestöjen, kanssa. Se täytyy kyllä sanoa, että Suomessa toiminta on paitsi rekisteröityä myös avointa ja läpinäkyvää ja eettisesti kyllä kaiken arvostelun ja arvioinnin kestävä, niin että Suomessa onneksi tällainen rikollinen toiminta tai elinsiirtotoiminnan hyväksikäyttäminen ei ole mahdollista. Niin monet toimijat ja niin monet arvoinnit, eri ihmiset ja puolueetomat, ovat tässä prosessissa mukana, ja rekistereihin ne kaikki merkitään.

Mutta niin kuin sanottu, joka vuosi munuaissiirrännäistä odottaessa muutamat potilaat ehtivät kuolla, ja nyt tämän vuoden, sanoisinko, joululahjaksi se ei ihan ehtinyt, mutta heti vuoden alkuun tämä monia vuosia odotettu kudoslaki on meillä käsillä. Niin kuin sanottu, se on paras hoitokeino, nimenomaan elävältä luovuttajalta saatu munuainen potilaalle. Se palauttaa elämän, eikä vain palauta elämää vaan palauttaa useimmille täyden työ- ja toimintakyvyn. Ja yhteiskunnan kannalta se on myös suuria säästöjä tuova, eli siinä mielessä voin sanoa niin kuin useasti olen sanonut, että mielestäni tämä on esimerkki erinomaisesta, hyvästä sote-laista. Se on mahdollinen kaikille, se on paras hoitomuoto, palauttaa työ- ja toimintakyvyn, elämän monille, mutta tuo samanaikaisesti myös suuria säästöjä. Eli sen suhteen kiitos vielä myös ministeriölle ja tälle eduskunnalle, että tämä toteutuu viimein.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 54/2018 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisällyksen mietinnön mukaisena. Eduskunta yhtyi valiokunnan ehdotukseen lakialoitteeseen LA 45/2016 vp sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.